

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ИЗЛАЗИ:

сваког 1. дана у месецу на целом табаку.

Цена је годишње 1 фор.; за Србију 2¹/₂ дин. у сребру.

Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

МАЈИНА ЉУБАВ.

— с мађарског —

М оноћ је близу, спустила с' тмина,
Дубоким санком почива свет.
Тек мајци бледој крај болна сина
Не може санак да дође клет.
Грдни су боли ко сиње море,
Ко тмаста нојца црн јој је јад
Грдни су боли, што мајку море.
Гледајућ' своју једину над.

Ко узбран пунак ружице бајне
Одојче мало лежи јој ту:
Мутне му очи — пре тако сјајне!
Усне му с' мале не мичу!
Мајка га љуби, пољупци лете
Ко би им знао кол'ки је број
Та с њима мисли у своје дете,
Улити снаге и живот свој!

Ал' заман, нема за њено дете
На земљи лека да даде сад:
Узалуд слатки пољупци лете
Детету мелем — једин јој над!
Па тужна мајка збори му мило,
А свака реч јој на усти' мре:
Ох, реци штогод срдашце мило
Развуци мале уснице те!"

„Ил' плачи, плачи мајчина снаго!
Што ћутиш? Плачи, та плач је свет!
Плач ће ми срцу пријати благо
Ко киша блага на свенут' цвет!"

На груди ходи, мајчина рано
На уста твоја чекају сад,
Да боги одеш сувише ј' рано
Та он ми не би поднео јад!"

Тепа му мајка, а туге веље,
Раздиру срце цепају груд.
Одојче грли од миле жеље,
Пољупцем топи са срца студ.
Кад мајка воле одојче тако
Та смрт га неће отети моћ'
Мајчина љубав силна је јако
У ње је она дивовска моћ!

Не трепће мајка, већ само гледи
У своје дете — у цео свет:
Па дрхће, дрхће све већма бледи
Боји се смрт ће узбрат јој цвет.
Хај, 'ваки јади, овака боља
Не зна за мелем, за самрт тек —
Ал' ко ће друкче, ко божја воља,
Јер болном срцу позла бог лек!

На пољу поноћ' на торњу бије
Па опет наста поново мир. . .
А мајка тужна *при себи* није
У соби влада свечани мир.
Још само смрт се полако краде
— Боји се мајке и љубави —
Одојче богу душицу даде,
А мајку јадну остави!

Лазар Николић

ШТА СВЕ МОГУ ДА РАДЕ ЖЕНСКИЊЕ.

(Свршетак.)

М и смо све ово до сада скупили и
навели само за то, да би побудили
наш мушки и женски свет, да се
што више заузима за женско више обра-

зовање и за што више спремање женског
подмлатка за самосталан живот и рад. Из
наших горњих разлагања и наведених при-
мера показало се, да су и женскиње спо-

собне за више као и мушки и да спремање женскиња за више науке и вештине, за бољи и самосталнији живот не носи само користи женскињама оним, него је од благодети и по васколики народ.

Многи су говорили, па и писали да женске нису одарене за науке, а овамо се ето видело, да су оне још у прастара времена износиле лепих примера образованости и учености, као и мушки, и ево се и данас показује, да свршавају највише науке с отликом и да упоредо с мушкима стоје на свима местима, које се умним способностима задобијају. Оно се могло говорити и сумњати нешто док и женскињама нису биле отворене школе и путеве, а данас, кад имају приступа и на највишим наукама, и кад су тамо на јавним испитима одржале толике женске главе умни мегдан, мора се признати, да су и оне одарене истим душевним својствима, којим су и мушки; и још док се допусти женским, да могу ићи у све школе и на све науке, тек онда ће поћи образовање народа двоструком, дивовском снагом и то бољом него до сада на срећу народа и државе, јер ће и они и оне бити и срећније и напредније, кад се и ова друга пола људске снаге прими у коло рада друштвеног.

Двогуба је снага у оног народа, који и своје женске изобрази исто онако умно као и душевно.

Не би ни за жене ни за свет било од користи, да се оне у свима наукама надмећу и отимљу са мушкима, али исто је тако штодљиво, не дати им, да уче оне науке, које управо спадају у њихово одређење. Женске ваља темељно образовати у томе, да потпуно схвате свој значај и позив у кући и положај према мужу, деци, народу, човечанству. Женска је од природе одређена, да као кћи, сестра, жена, мати, баба увек само за друге живи, па тим и за себе; сама доброта и милост, хиљаду ситних брига и услуга да сноси, али за то је ваља школом спремити.

Свака жена, која мора сама за себе да живи, губитак је за оно друштво што је око ње, јер друштво, а не она, изгуби оне лепе услуге, помоћи и плодове, за које је она рођена.

Тако је и свуда у народима. Гдегод образоване жене уплива мају, види се сила више женијалног и узвишенијега и на више тежећег у народу и код мушких; а где ове немају уплива, или се баве само са материјалним потребама, тамо и нема у народу виших и узвишенијих тежња. Докле год се женске остављају у глупости, ни мушки неће далеко отићи, ове ће им бити као олово на ногама. И само популарисање наука могу најлакше и најбрже извести женскиње, јер су оне први и најприроднији учитељи и васпитачи.

Врло траљаво стоји онај народ, где простак и надничар своју жену злоставља и где учени људи жену омаловажавају. По положају женскиња и ових образовању зна се степен народног образовања. Ово историчари одавна казују. Што је који народ простији, то му више жена ради послове домаће и пољске, осим орања.*) Само су необразоване жене за трачераје и том се одају и по томе знају; а образоване су жене као и људи далеко од тога и оно је отуда, што незнају ни зашта боље, а образоване знају.

Од женскиња ће доћи сила лепше оплемењење друштва и рода људског, него што је дошло од мушких и будућност је њихова.

Истина, да с изучавањем женскиња и спремањем за самосталан практичан живот настају опет за мушке тежи дани, јер им женске преузимају хлеб и заслугу, али, док овако стоји поремећено, и тако рећи разорено стање женскиња у породици, дотле нема ни наде да ће ово преузимање хлеба престати, него ће тога све више бити; и докле год се стање женидаба и удадаба не поврати у свој ред и не буду толике силне девојке остајале неударене, дотле је дужност свакој девојци, родитељима и друштву, да тражи начина, како ће поштено живети и поштеним начином заслужити своју кору хлеба. Изучавањем и спремањем женскиња за корисне чланове друштва и народа иде у прилог сваком паметном човеку, јер сваки ће се тек више радовати, да добије жену

*) И код дивљих народа свршују све пољске и домаће радове, што их има, саме женскиње, а мушки се туку, лову и бадавадишу.

која ће му, у случају нужде моћи у раду помоћи и породицу боље одржати.

При бројању народа у Немачкој, од прошле године, нашло се 22,933.659 мушких и 23,922.033. женскиње; то је близу један милијун више женскиња, па зар и код овако јасна говора бројева да спремамо ћери своје *само* за удају; а зар не треба и да их научимо и како ће самостално моћи живети, зар да их оставимо на милост судбине и њихових мнимих хранитеља? узао час по њих! — Овако стоји ствар од прилике и код нас и то баш у кућама одличнијим и овај млађи нараштај упада све у јаче неприлике, па зар да се не уме испомоћи и одржати бар она, која је живља и паметнија, а будалама и тако нема помоћи у овом данашњем гурању и отимању за опстанак и напредак. Напуштање и занемарење женске деце створило је и код нас доста њих правих мученица, које немају ни коре хлеба а стиде се да просе, те их гони глад и голотиња, највећа нужда и невоља, јад душевни још горе него телесни, док их не стигне и болест, па их онда смрт спасе и учини крај овом бедном животу. Да

те невоље што мање буде, да та оскудица што ређе породице и чланице постигне, дужност је и родитеља и учитеља, а особито женских задруга, па дужност је и општина и влада, принцева и принцеза да порадe и да све можно ураде, да се положај женскиња побалша, јер је за њих изишао врло тежак положај. Занати и фабрике преотели су и оно мало домаће индустрије и женске привреде, па је рад њихов, а с тим и вредност и уважање пало, а с тога пропада и женидба и фамилија и народ и државе, јер добро образована жена куд камо је бољи друг и помагач мужу, она је боља и разумнија мати и домаћица. Образована мати има сасвим бољи и други уплив на образовање деце своје, него необразована или полуобразована. Зато подижите матере, ако хоћете, да се подигне народ, стварајте добре газдарице, ако желите да се материјално снажи народ; спремајте добре жене, ако мислите унети срећу и мир у домове; васпитавајте и образујте женски подмладак, ако желите дочекати лепше дане и сјајнију будућност.

по белешкама † Др. Ђ. Натшевића.

ПРИЈАТЕЉСКА ПИСМА

I.

(Мајци, која доји)

С. 24 фебр. 1880.

Материнско акле сина, драга снајнице! О, благо Вама и побри моме! Да ми је, да Вас сада могу видети — с малишом на руци! „Од жене је само мати лепша“ веле Немци, а и ја бих рекао, да нема дивније појаве на свету од младе мајке с првенчетом на руци. Ко није видео лепоте; ко није наилазио на праву срећу; ко не зна шта је милост и љубав: нека застане с погледом на тој светој слици, па ће све сазнати.

А што да Вас питам, хоћете ли га сами дојити, кад знам, да Ви никада нисте били полутанка. „Nichts halb gethan ist edler See!en Art.“ Та баш у томе и лежи сва срећа родитељска, што се детету жртвује. Тек која своје дете сама доји; сама

купа и повија; сама диже и васпитава: тек она може казати, да је мати; тек она може осетити све сласти, сву дубину материнске среће. У тим крупним ситницама; у тој журби и муци; у том страху и надању; у том труду и успевању збио се читав свет осећаја; слила се сва чар материнске задаће, и која то не окуси, не може као мати никада права уживања имати. Ако се сама тога одрече, одрекла се земаљског раја, што га је природа једино жени отворила. . . .

И то знам, драга снајнице, да сте се Ви за материнске дужности добро спремили. Оно је истина, да свакој мајци у томе сама природа на руку иде, али опет има прилика, за које се жена мора баш приправити — васпитати. Ваше васпитање спремило Вас је за све прилике у животу, па сам уверен, да није пропустило ни ову. Није дакле нужно, да Вам ја као ле-

кар тумачим, како се дете негује, — то сте Ви јамачно већ проучили, — али ћу Вам овом приликом напоменути оно, на што, може бити, нисте наилазили. Вас ће то зацело интересовати, а уверен сам, да ће Вам много пута и помоћи.

Ко би мислио, драга снајице, да мати, која доји (или дојиља), мора пазити на све, па и на оно, што је на њој? Би ли ко рекао, да одојче по гдекада само за то вршти и размахује, што му је ово или оно на матери непријатно. На све се друго помишља; на најдаљи узрок се посумња — само никоме не нада на ум одело и опрема дојиљина. То је већ тако обично, да ће Вам сваки лекар потврдити, и ја сам виђао баш разумних и искусних жена, које нису на одело пазиле.

Кад сам Вам то споменуо, Ви — као оно добар ђак — већ дижете руку, и вичете: „Молим, господине, ја знам. . . . Мати, која доји, треба да је чиста, спретна, уљудна; треба да се често пере и пресвлачи, и“. . .

Јесте, јесте, драга снајице; то је најважније и најпрече, ал' још није све. Видите, Ви сте одмах застали, а ја бих Вам знао још много више рећи. Ето одмах да Вам кажем, да одело дојиљино не сме сметати бризгању млека; да мора бити тако удешено, како ће дојиља најлакше на сваком месту моћи подојити, и најпосле, да не сме дете жуљити, грепсти, бости или како му драго озледити и од дојиље одбијати.

Као што ми се чини, Ви сте сад готово на чисто с тим питањем. Мислите већ на неке поправке, и одабирате из ваше домаће и свечане тоалете, што није сада за вас. Одабирите само, а ја ћу Вам с драге воље све редом навести, да се како не преварите. Може бити, да ћу том приликом морати бити мало слободнији у изразу, али ја знам, да Вас то не ће вређати. То обично вређа старе намигуше, које су много штошта примиле без зазора, а сад хоће придеријом да покажу своју безазленост и стидљивост. То је од прилике исто, као што од људи ждера и покварена желуца постају гурмани . . . или као што наш народ вели: „Меко-образној девојци трбух до зуба.“

То знате и сами, да се жена дојиља

мора чувати од назеба — особито с плећа и прсију. Преке промене у температури помету крвоток појединих делова тела, па могу помести и бризгање млека дојиљина („млеко се обастрми“). За то ћете Ви увек гледати, да су Вам прса и плећа добро заклоњена. Баш ни на игранку не морате ићи у исеченој хаљини.

И то није тешко погодити — особито Вама — да жена дојиља не сме стезати своја прса. „Мидер“ („корзет“) ћете дакле одмах скинути, да га никад више не обучете, докле год дојите. Смета крвотоку, дисању и варењу — дакле и бризгању млека; неспретан је при дојењу, а не да Вам се слободно кретати ни при другим пословима око детета. Место њега начинићете повисок пршњак од фланела (зими) или платна (лети), који ће вам држати прса колико треба, а не ће ни стезати ни сметати.

Кошуље, драга снајице, не морате поправљати, ако су горе на овењачу тако удешене, да се могу под грлом сабрати, и ако имају средом прорез докле стан хвата. Баш ако хоћете да су Вам још згодније за дојење, уметите два прореза са стране место онога у среди. Тако је много спретније и склонитије, било од зиме, било у друштву од погледа

Него сад ће бити више замерака, кад дођемо на модерне хаљине. Ту ћете, драга снајице, имати посла, док све поправите и у домаћој и у свечаној тоалети. Што је најглавније: добро пазите, да Вам која није тесна, особито преко прсију. „Фишпане“ вадите, гдегод их има, и не носите их догод дојите. Они вас утегну, да се не можете слободно кретати, а и дете могу нажуљити док вам је на прсима и руци. Исто тако немилице парајте све боре и плисеје, све гајтане и ђинђуве, све тврде споне и шепуте и т. д. — особито, ако су где на прсима или низ крило. Хаљину, која се с леђа саставља, оставите за каснија времена. За дојиљу је најзгодније, кад се струк с преда а на ретко закопчава, било скривеним копчама или дугмадима. Дугмад не сме бити јако испупчена, општра или шиља, него областо-пљосна и мека. За то су најбоља дугмад од дрвета, обложена истом тканином, од које је и хаљина. Тканина хаљине нека је мека,

глатка и једноставна, а по боји не сме бити шарена или сувише отворена (да „дречи“), али ни црна. Шаре и отворене боје вређају нежно око детиње, а од црнога се обично деца плаше.

Је ли Вам доста, драга снајице! Видите: то су све тако рећи маленкости, које се врло ласно превиде, а гдекада могу много да учине. „In singulis et minimis salus mundi,“ вели Марко Аврелије, а то ће рећи, да је у појединим ситницама спас свету. И детињи напредак и матерна срећа зависи често од које незнатне ситнице, и ниго год се превиди, пропусти или презре, може после важно бити; може се светити. Неће — може бити — сваки пут, ал' је доста, буде ли само једном. . . Је ли тако, драга снајице?

Кад ми одобравате, онда смем и даље ићи, јер ја још нисам свршио. Прекинуо сам само за то, да у Вама пробудим још живљи интерес за то питање. Кад би ме хтеле све матере слушати као Ви, снајице, ја бих им знао много штошта рећи. Овако ћу бар да искалимпустужељу на Вама, а Ви онда будите мој проповедник — не речима, него делом. Та знате, да је пример најбољи учитељ.

За Вас неће бити страшно, ако Вам речем, да мати дојиља не би требала да носи никака накита. Ви се и онако слабо китите, ваљда за то, што сте уверени, да је најлепши урес женин; да је сав бисер, све драго камење њезино у — души њеној. Свака не мисли тако, него се и у кући и ка улици натовари адиђаром, као какав стари каматник. Ту су ђердани и брошеви о врату; минђуше (обоци) у ушима; игле, стреле и гране у коси; гривне на руци, а бурме и прстење на прстима. Без тога не иде; без тога се ни дете не подоји, а гдекоја у гривнама и спава. . .

Може бити да ја не бих ни осудио ту сујету женску (има људи, којима се то допада) — шта више: може бити, да бих је опростио женама, које и саме неће да су боље што, него удешене лутке; али не могу да опростим разумној матери, која озбиљније схваћа своју задаћу. Бар мати с дететом на руци треба да каже — као што је оно некад рекла Корнелија за своје синове — свима и свакоме: „Ово је

моје благо; ово је мој накит...“ На жалост су Корнелије ретке . . врло ретке!!!

Али кад већ нема матера са тако дубоким проницавањем свога позива, бар би их могло бити пажљивих, милостивих или бојажљивих. Брошеви су шиљасти, оштри и тврди, спучавају се обично иглама, па зар се мајка не боји, да ће јој несташно чедо у крилу о њу своје ручице озледити? Дугачке, блиставе минђуше клате се низ врат, па зар се не може десити, да их дете матери из ушију опучи. Сјајне игле и стреле у коси драже дете да их хвата, па ако се баш и не убоде, зар се један, пут догоди, да том приликом својом ручицом длаку у уста унесе. Гривном и прстеном може мати дете огрепсти, или ако га и сачува од тога, зар јој неће сметати при послу око детета? Све то може бити, па што се тиме поле милостива и пажљива мати излагала?

Него има још и већих небрига међу матерама. Жене имају обичај те задевају себи у хаљину игле и чиоде, да су им одмах при руци, или да њима придену, ако се што опарало. И гдекоје дојиље матере имају исту ту неупутну навикку, а шта може од тога бити, знаћете и сами, драга снајице!

Још нешто: да не заборавим! Не тиче се Вас, ал' ми и ту будите поборница код Ваших другарица. Ви се нисте никад белили, руменили и мирисом мазали, јер сте то држали за просту лаж и превару, којој се одушире свака чиста, непокварена нарав, али има жена, које то раде и онда, кад им је чедо на руци. Кажите тим назови-мајкама, да се сваки пољубац њихов и детињ претвара у отров за дете. Реците им само, да безазлено одојче најбоље подноси мирис од груди мајчиних. У тој атмосфери дете напредује.

Ето, драга снајице, мога дара Вашем синчићу. Може бити да ће му он више донети него да сам га златом даривао. У матери је његова ризница, па ако сам њу ма у чему добром обогатио, биће све његово. „Créer des mères, voilà toute l'éducation des femmes*“) вели нека духовита Францускиња, а тога је истог мишљења и Ваш искрени

Др М. Ј. Б.

*) Изводити матере, ето вам целог васпитања женског.

ДРУШТВО И ХРИШЋАНСТВО.

Мислим да не претерујем, ако смело искажем да многи читаоци „Женског Света“ оно траже, што у њему нема; а превиде оно, што у њему има и због чега управо и постоји.

Као једини орган добротворни задруга дични нам Српкиња има свој одређен правац. Мора увек имати пред очима узвишен позив добротворни задруга, узвишен позив наши дични Српкиња и ону узвишену идеју, коју треба да оствари млађи нараштај. И у том правцу труби овај једини гласник нашег женског света од како је света угледао; и дао би Бог, да свака реч одјекне у племенитим грудма наше браће и драги сестара, да се у што већем броју прикупе у братско коло. Тако би тај једини гласник женског света дошао до снаге, те би чешће могао излазити. Овако пак прођу пуни тридесет дана, док једанпут по Српству затруби, да нас из сна буди. А врло нам је нужно, да се што чешће поразговарамо, посаветујемо; расправљајући сва могућа друштвена питања, рушећи зло у друштву и приправљајући здравију и снажнију грађу за зидање нове зграде; стару крптити није вредно — сва је трошна. Прионите дакле сви; треба засукати рукаве, па да се зида. Сваки нека спрема снаге своје помогне; скрштени руку нека нико не седи! Преко ноћ се та зграда неће дићи. Сви заједно можемо временом бар темељ ударити, а потомство нека дозида. —

Овом приликом намеран сам укратко забавити се са питањем: којим правцем треба наше друштво да пође, да би могло достићи онај степен савршенства, за којим човечанство тежи; у намери, да се око овог питања покрене у овом листу научна препирка, те би се то питање — са више страна на темељно проучено и расправљено напослетку повољно решити могло. У тој нади започињем незнатну расправу тог најважнијег друштвеног питања. —

*

Друштво — као и сваки организам — покорав се законима природног развитка: постаје, развија се, усавршава се; а кад

грешном руком поруши услове опстанка свог, само себи копа гроб.

Жалост и туга обузме човека, кад посматра гроб — мален —, у ком човек ночива. Какав ли је гроб, у ком читаво друштво вечан сан борави — некад славно, моћно, силно — а сад му тек с омен живи међу живима. Колико је таки гробова, колика ли туга?! Многа су друштва до данас постојала; многа друштва црна земља покрива. — Историја нам прича прошлост; у њој налазимо живот наши прадедова; она нам износи пред очи борбу човечанства од најстарији времена до данас. Ал нам није кадра причати о првом човеку и жени. Тамо где је граница за историју, фантазија савлада све тешкоће и лаким скоком створи се у предисторијско доба. Ту је моћ уображења у свом елементу, ту има довољно простора. —

Да дивне слике! — Муж и жена у загрљају, а несташна дечица око њи играју се и скакућу. Не знам дал су деца невинија ил родитељи. Исти детињски израз и невиност на лицу родитеља, исти осмеј, благост и блаженство, као на лицу малене дечице око њих. . . . О блажено доба детињства! . . .

Ал ето друге слике! — Човек у зпоју лица свог набавља потребе за своју породицу. Нестао онај невини и благи израз са лица; види се нека мушка озбиљност. Дошао човек до свести, и вели за себе „ја“. . .

Каква ли је ово слика? . . . Крв! . . . Човек убио човека!! . . . Први грех — до неба се чуо. Постао човек грешно створење; почео отимати туђу муку, почео завидити, мрзити. И ти греси провлаче се кроз све векове — све до данас, ал у неизмерно већој мери.

Доста и оволико; даље је све грозније. . .

Историја не прича о човеку, већ почиње код друштва. Говори о споју породица, сродни племена, о народима, о државама; почевши од номадског, ловачког као најнижег ступња; затим прелази на ступањ други — земљеделачки као први услов напретка и цивилизације. Прича нам

о друштвима на истоку, затим о Грцима Римљанима и т. д. Како ли славно и моћно беше свако поједино! — И у тим друштвима било је племенити срдаца, велики умова; а тако исто и људи без срца и душе, као и данас. Било је богаташа и сиромака; грамзљиви и задовољни; срећни, бедни и невољни. И онда се љубило, веровало и надало, а исто је сунце сјало, које и нама. Страсти су владале, лаж се башкарила, а врлина крила. — На врхунцу силе и величине силни Египћанин, Перзијанац, Грк па Римљанин валда ни сањао није, каква га судба чека. — И све је прошло — све је пропало. Све силе и богатства, све лепоте, сјај и дивни споменици — уништени су, пропали су заједно са друштвом. Сад им само спомен живи међу живима!! — Па зашто су пропали? — *Чим су грешном руком порушили услове опстанка свог, сами су себи ископали гроб.* — Та судба чека и данашње друштво.

„Јадни људи чим се поносите“!! Шта си човече малени! . . .

И тај малени створ не мирује; тражи истину. Испитује, дал је случајно постао, ил живот његов има узвишене цели; испитује душевне појаве, тражи душу да је опица; па кад му се измакне вели: „нема душе“! И тај малени створ не може да поднесе неизвеснот, сумњу слутњу; већ је готов одбацити једино благо, које га Богу диже — веру, само за то, што се Бог није претставио и своје подворење учинио — њему — земаљском богу.

Има л кога, ко се није запитао: верујеш ли заиста у све, што су ти за детињства у невину душу улили; да л је све то истина, ил грозна обмана? Ако је истина — што сви неверују; ако обмана — што нас варају? Зар лаж да спасе човечанство“?! — А унутарњи глас одјекне: „Веруј, вера ће те спасти“!! . . .

И то се тако понавља од оног времена, како је човечанство почело сумњати, мислити, испитивати; ал се истина досад ииком није открила, нити ће се кад год открити. — Колко пута човек клоне, не може даље да мисли, а тако је рад да дозна тајну. Запливао у море, а нигди обале. Тако тај малени створ никад није

мировао нити ће мировати. Увек ће затим тежити, да дозна истину. — И гле! кад већ мисли да се узнео до највеће висине; кад мисли да треба само завесу да здере па, да дозна истину: пада у прашину пред лицем божим и први пут се *свесно* помоли Богу. —

Па како свађа позив свој и мету свог живота тај малени створ? — У том питању никако да се сложе људи. Сваки на свој начин тумачи и по том и дела у свом животу. Ко ће набројати разне назоре? — У историји видимо епикурејца, где то не у мору телесног уживања; видимо св. Јована, где живи у пустињи, где једе скакавце и одева се кожом од дивљачи; Диогена, па озбиљног и строгог стојичара; видимо тврдицу Кир-Јању и бездушног каишара Шајлока; видимо калуђере и обичне луде, који баш и не лупају много о том главу, зашто су управо на овој земљи. Највише их је тврдица — бездушни каишара. У главном пак сваки тежи, да дође што лакше до богатства. Они услови, без који друштво не може постојати, делом су порушени ил се сваким даном све већма руше — а последице су неизбежне. Тако је данашње стање; а видели смо из историје, како су прешла некад силна и славна друштва. — Ал тешимо се тим, да има и против пропасти лека. Друштво не мора пропасти, ако сами себе не упропастимо. — Утопљеник се вата и за сламку и нада се спасењу. Зар ми више да се не надамо? —

Историја нам јасно и разумљиво разлаже законе, по којима се човечанство развија. Упознаје нас са условима трајног напретка и усавршавања, а тако исто и са узроцима пропасти. Видимо у историји уједно и живе примере, необориме доказе. А што је најглавније доказаће нам: *да се човечанство крај сви зала усавршава.* — Ако једно друштво са рођена греха и пропадне, ту је већ друго да продужи започето дело. Та поједина друшта за себе још нису човечанство! — Тако видимо Перзију на врхунцу славе, Грчку у зачетку а о Римљанима још ни спомена. После неколико векова Перзија на ивици пропасти, Грчка на врхунцу, а Римска држава у зачетку. Још доцније

Грчка пропада, Рим на врхунцу, а Германи и Словени јављају, да су живи. И дође пропаст и Риму, а Германи и Словени данас играју главну улогу. — Тако прелази првенство са једног друштва на друго, дижући се непрестано на виши степен савршенства. Још нам сведочи, да

од друштва зависи, оће ли се што дуже одржати, или пропаст своју ускорити. Треба испуњавати све оне услове од који опстанак, напредак и савршенство друштвеног развитка зависи; а клонити се оног правца, који повлачи за собом цело друштво у пропаст. —

(Продужиће се).

САН У ОДОЈЧЕТА.

Наше матере се највише туже, кад им дете не спава. Сретна је само она, у које је дете „добро.“

Сан и јесте за прве месеце човечја живоша! Дете је за прва времена као и биљка, а од животињска живота буде се тек после почетци. Дете се не креће, дете не употребљује своја чула и т. д.; дете у први мах прима само своју храну и користи се њоме колико игда може, али само у једном смеру т. ј. расте. За то је за њ мир и сан најзгоднији, па с тога је природа и удесила, да одојче отспава више од $\frac{3}{4}$ свога првог живота.

Али гдекада није тако. Гдекад бива, да се и одојче често буди, и да за све то време мори мајку и околину. Ни дан ни ноћ није мирна, него се дете час нџа час љуља, час доји, час поји, а има их, које ће сирото невинашце и да испраскају. Дете и матери од несна малакшу, па је то онда и брига и кубура за целу кућу.

А за што се нека деца непрестанце буде и дрекењају?

Наше матере то не знају, па што год почну против тога, све је погрешно. Најобичније је, да га одмах задоје и тиме ућуткају. Чим дете дрекне, а оне одмах с њиме на прса. Дете се наравно смири, али храну у невреме не може да свари, него се њоме мучи, па не потраје дуго, а оно се опет разбудило. Ако га не утишају храном, а оне га зачну љуљати. Дете се љуљањем занесе и заспи, али за час, те се одмах опет разбуди и расцвели. Где не помаже ни дојка ни љуљање, онде га ношају сви редом по кући, и певају му песме, не би ли га како надвикали. Дете се гдекад тако утиша, али и то не траје дуго. Потраје ли та мука с дететом по-

дуље н. пр. неколико недеља, онда ће се наћи и тако несавесних матера, да које-каким *отшровима* успављују своју децу, и да тако још за рана подгризају здравље детиње.

Све то слабо вреди, него је и за сан најглавније *ред и нега*. И здраво дете баш крај добре и разумне неге заплакаће се, али тек по гдекада, а то не шкоди. Болесну опет вреди, истина, и нега, ал' је још прече потражити помоћ.

Здраво дете ваља од рођења навикавати на уредно дојење или другу храну (н. пр. дању свака три, а ноћу свака четири сахата), па кад неколико недеља проведе тако, не ће се после никада заплакати од глади. Поред тога ваља здраво дете чисто држати. Нек је увек сухо испод њега, нека га што не жуљи, нека га што не сврби, не коље и не пече, па ретко ће се кад заплакати. Често се деца буде од запаре и зноја. Увале га у само перје, па кад удари зној, или кад не може слободно да дише, мора се пробудити и проплакати. Код нас је то врло често, јер наше матере држе колевке пуне перја и то увек покривене, па још уз пећ. Каткада пробуди дете јака светлост, промаха, задах и т. д. а ми на то никад и не мислимо. Још се чешће буде деца са неуредног храњена Матере и дадиље не пазе увек на храну, него је дају детету час врелу, час млаку, а час хладну; гдекад је засладе, а гдекад то забораве, а бива, да је кад и покварена и прокисла. Али најчешће се деца буде из *зле навике*, а тој навизи криве су наше матере.

Да здраво дете редовно спава не треба, дакле, ништа друго, него добра *нега и ред*. Окупај своје дете увек једнако

и увек у исто време, задоји га редовно, подаји му чисту и добру храну, оснажи га почешће, надгледај га у колевци како лежи, да га што не узнемирује, не претрпавај га, и не држи га на врућини, на светлости и промаси, сунчај и провејавај му аљине, очисти му гдекад постељу, пази да није у диму, влази, мраку или смраду, не учи га на љубање, ношање и успављивање, па те не ће мучити. Чим буде

сито и чисто, заспаће, и спаваће док се не укваси или не огладни. Тај је сан онда најбољи, а све је друго варалица.

Око болесна дешеша ваља још више неге. У главном вреди то исто, али често не достаје ни то, него треба тражити помоћи и савета у лекара. И за болесно дете је сан од велике вредности. Па ни ту не вреди силити. Сан се ни ту не може намолити, него дође сам од себе. Здр.

НА ПРВУ ИГРАНКУ.*)

богатом оделу, цвећем искићеном седела је мати на наслоњачи. Поред ње, у белом руху, шетала се њезина ћерка. Неје хтела да седне, бојала се да не угужва своју балску хаљину.

Око њих по соби беше ваздан крпица, покиданих вештачких цветова, на столу игле и конци, чешљеви и четке и још много других помоћних средстава, која доприносе, да се женске укажу на игранкама у „свем свом сјају.“

„Шта, већ осам часова прошло!“ викну нестрпељиво ћерка „а оца још нема? А, ми ћемо се зацело задоцнити.“

„Не чини ништа“, одговори мати, „не морамо ми баш бити ни прве.“

„Али ни последње, јер тада ће се одмах рећи, е се градимо занимљиве.“

Мати се насмеши.

„Но, па кад ти је дуго чекати, а ти седи, да ти причам штогод. Шат ти тако брже време прође.“

И ћерка седне, али врло опрезно, да не би какогод повредила одело.

„Је-ли, познајеш ли ту жену, што нас је мало час очешњала?“ запита је мати.

„Ту бабу са смежураним лицем и са упалим очима?“

„Не, неје то баба, нису њу обрвале толико године, колико невоље.“

„Ти је знаш?“

„О, врло добро. Слушај само пажљиво, што ћу ти причати о њој.“

„Ја сам била још дете, кад је она била твојих година, или нешто старија. Била је то најлепша девојка у граду и није било момка, чије око није запело за њу.“

„Шта, зар ова баба?“ викну девојче и скочи са свога места. „Па зар ћу и ја така бити?“ рече скоро очајно и погледа се у огледало.

Али огледало је још показивало мило, лепо лице девојчино. Девојче се умири и опет седне исто онако опрезно као и пре.

Мати се насмеши и настави.

„Да, да, најлепша у граду. Родитељи су јој били доста имућни, — сад ћу ти, ћерко, немој ме прекидати, док не свршим — и волели су своју ћер јако. Неје она имала неизвршених жеља.“

„Сећам се, била сам још дете од једва осам година, кад ме је мати повела на игранку, не хотећи ме саму оставити дома. Ја сам имала тамо другарица, па и ми смо трчали за њом, вичући: Гле, лепе Маре, гле, лепе Маре!“

„И она је то чула, и из наших уста и из уста силних јој удварача, старијих и млађих. И огледало јој је то казивало, а неје јој било нужде, да буде благ судија на спрам себе, као што су то многе друге. Можда баш с тога, што им је и од потребе!“

„Нагрнуше просиоци. Могла је бирати, али њој као да неје ни један срца отео; она се неје хтела да удаје. После године дана дође неки сиромас млад човек. Беше мали чиновник. Он јој се кунијаше како је љуби, задоби је и она му паде у наручја.“

„Родитељи су распитивали за њега. Несу чули најповољније гласе те несу били ради, да је за њега даду. Али она је *хтела*. И тим је било све свршено.“

*) Штампано у Застави од 1886. број 33 али је од писца овде мало дотерано и у нечем попуњено. (Ур.)

„Узели су се. Испочетка је био нежан муж, бар она се издаваше за сретну. Али родитељи њезини сумњаху, нису веровали тој срећи. Но она се неје никад жалила, та ваљда ипак неје имала повода!

„Тако прође неколико година. Родитељи умреше а и не сазнадоше, да ли је заиста сретно њихове дете. А била им је јединица, — тако пређе све имање њихово у руке њезине и њенога мужа.

„Она је имала својих мана, била је самовољна, тврдоглава, али је имала и добро срце. Па са тих својих особина и била је така на с прам родитеља јој. Неје хтела да призна, да је погрешила, што се за овога удала, а неје хтела ни да их жалости и последње дане им горча, казујући им своју невољу. Увиђала је, е је све са њезине кривице те је и хтела све сама да пашта.

„А родитељи су добро распитали и истину чули. Он није марио за кућу и домаћи живот. Додворио јој се и узео је — што је богата, да би тим лакше могао подмиривати своје потребе, прошле, садање и будуће.

„Па неје се ни устручавао дуго да јој се покаже у правој боји својој. . .

„Али све је још добро било, док су родитељи живели? Добро?! . . . Та бар се могло трпети. Али са родитељима сађе у гроб и њезин добри дух. До тада беху само дани трпње, али од тада дани патње и муке.

„По читаве дане, недеље, неје долазио дома. А кад је дошао, она га неје ни питала, где је био, шта је чинио; опростила би му све и само би га молила, да у будуће више тога не чини. Но он је слабо хајао за њене молбе и немилосрдно би је отискивао од себе.

„Знајући, да је сама крива, она неје имала толико снаге, да стане на пут том начину живота његова.

„Прође и година патњи и мұка. Она се још надала, да ће се он поправити. Та шта је она згрешила богу, да тако век векује? Ако је и грешила, њезини греси несуду толики, да са њих буде осуђена на сав век свој. Он се мора повратити, она још мора бити сретна. О, ви, дани среће, ала нам лаганим корацима идете у сусрет!

„Једном неје дошао дома ни после неколико дана, ни после неколико недеља. Па прођоше и неколико месеци а њега нема да се кући врене. Али место њега дођоше зли гости, који јој кућу продадоше. . .

„Он је упропастио. . . Она на то никад није помишљала, она је хтела само њега да поврати. И сувише га је волила, а да би могла помислити, е је кадар и тако шта да учини.

„Брзо је била собом на чисто. . .

„Камо јој одоше млади дани њезини? Неје она знала да у њима стече основа себи, који би је одржао и после преварених нада а да не падне у очајање, у младушје.

„Али је још за времена извукоше из воде и одведоше у градску болницу.

„Пре, мање но десет година, била је најлепша, међ најбогатијима, весело је гледала у будућност, надала се најружичастијој срећи — сад, са покошеним надама у срцу, без лепоте и без богатства, — о, та то је често тако кратка века! — без икога свога лежи као утопљеница у болници градској.

„Шта да ти даље причам? Свршетак знаш и сама. Преболила је бољу, предигла се. Живела је, али да може живети, морала је радити. И она је радила и изгледало је као да се свега одрекла. У младости шта је чинила? Лицкала се и чешљала, — и ништа више. А сада мора то *другима*, да *ради* да живи.

„Да, да, жалосно је то! Она сирота и неје имала великих махна, изгледа бар тако, зар не? Била је тврдоглава, мазна, ни помишљала неје да може наићи и друго доба. Па како сад тешко мора све то да каје! Многе имају и већих грехова, па ипак их мимоиђе несрећа, сретне су. Ал' ко би знао шта носи дан, шта-ли ноћ? Да-ли ћемо бити у даљем животу још сретне или ћемо пасти у несрећу? . . . Али учимо свет *познавати*, то ће нам бити јак штит, што ће многе беде од нас одбијати. Док смо лепи, док смо млади, па још и богати просипају се пред нас многе ласкаве речи, многи мамац, што нас може и у пропаст одмамити. Неискусни, непоучени нерасудни лако се дамо зача-

рати. Кад би на последице помишљали, невоље би се проредиле кад би умели да их предвидимо, сачували би се од многих нерасудних корака. С тога учимо се и на туђој невољи, будимо снажна духа, старајмо се да осигурамо себе и без лепоте, и без богатства. . .“

И таман мати да заврши причу, уђе отац у собу. Обе устану а ћерка би му се пре материне приче без сумње већма обрадовала.

За мало, па су сви троје седели у коли и возили се на игранку.

Ћерка се дала у мисли.

Што јој је мати то *баш сад* причала? Не зна ни сама како је то било, али махом к'о да јој неста оне добре воље, оног расположења за игранку.

А како се радовала овом дану, овом часу! Као мало дете што броји дане пред божић, тако је и она пре два дана подкивала: Данас дан, сутра дан, преке сутра — игранка!

А сад, кад је то већ тако близо, кад

је деле само неколико тренутака равнодушна је, нерасположена. . .

Сирота она жена!

Али, и она ће се удати. И она је девојка, наравно, и она мора једаред добити мужа. Па хоће-л' и њен бити такав? Па ако буде, зар ће она бити крива томе? Та шта је и та жена крива, што је имала *онаког* мужа? А мати је говорила и о *њезиним, жениним* махнама!

Зар јој мати није могла други пут причати то — та одкад долази та жена к њима! — кад би имала више времена за размишљање. . .

Кола стадоше.

Сви троје изађоше из њих и упутише се дворани.

Допирану већ до њих звуци, што тако раздрагају млађана срца. . .

Девојче су обузела осећања, која она *за сад још* неје могла потпуно да схвати.

И она уђе нерасположена у дворану, на *прву игранку*. . . —

М. П. М.

РАД ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА.

I.

ЗАПИСНИК

седнице одбора добротворне *Задруге Срикиња Новосашкиња* држане 17. (29.) октобра 1887

Председава: Јулка Радовановићка начелница;

Бележи; Арк. Варађанин перовођа;

Присутне су: Христина пл. Новићка подначелница, Софија Јефтићка благајкиња, Катица пл. Новићка прегледачица и одборкиње: Анка Павловићка, Љубица Димовићка, Софија Бипарићка и Милана Димитријевићка.

Бр. 67. Читају се записници одборских седница од 22. августа (3. септ.) и 30. августа (11. септ.) о. г. — Одоставеравају се.

Бр. 68. Председница извешћује, да је с одборницом Димовићком предала питомицу Јованку Летићеву кројачу женском г. Лазару Коцићу да ју учи кроју и шву женског одела. Плаћаће се за њу месечно по 3 ф. и г. Л. Коцић се обвезује, да ће ју за годину дана изучити. Исти се кројач обвезао, да ће свака 2 месеца извешћивати одбор овај о успеху и владању ове питомице. — Узима се на знање.

Бр. 69. Председница извешћује, да је за данашњи дан била заказана забава, али се није могла одржати, што се одређени комад за изигравање није могао превести на српски, поглавито оне песмице не, а други комад није се могао наћи, јер умољени за то г. А. Хаџић био је до ономадне отсутан; а с друге стране нису се примиле суделовања ни две умољене особе женске, те пита, шта ће се у том погледу сад чинити.

Пошто овамо долази за 8 дана дружина срп. народ. позоришта, те ће публика бити тим заузета морално и материјално, па да не би ни публику теретили ни друштву том сметали — Одлаже се ова забава на неизвесно време.

Бр. 70. Председница позива одбор, да одреди своту, којом ће се сирота школ. деца заоденути и да назначи дан, кад ће им се то предати.

С обзиром, што се горе заказана забава није могла ове јесени одржати и с обзиром, што се задруга опраћком задружне куће јако истрошила — Решава се, да се даде за одело сироте школ. деце за ову годину 60 фор. а из тога

да се само женска деца заодену. Одело ће набавити благајкиња гђа С. Јефтићка и прегледачица гђа Катица пл. Новићка, а поделиће деци о св. Ани као патрону средишњих школа.

Бр. 71. Председница извешћује, да су издати сви станови у задружној кући. Оправка је коштала близу 1000 ф; али кућа носи сад кирије 910 ф. па кад се узме, да задругу кошта та кућа с оправком 10.000 ф. а носи горњу кирију: онда се види, да ће задруга имати на свој капитал скоро 8% чисте хасне. — Узима се на знање.

II.

Добротворна задруга Српкиња у Сентомашу приредила је 24. октобра у корист свога фонда концерт са игранком у дворани велике гостионице са овим програмом: 1. Говори госп. Лазар Каћански. 2. „Irrfahrt um's Glück“ увертира од Сипеа, свирају са 4 руке гђе Гизела Локијева и Милана Каћанска. 3. „Дует“ од Менделсона певају уз пратњу гласовира гђе Олга Манојлова и Бојана Каћанска. 4. „Баук“ од Гете-а превео М. П. Шапчанин, декламује гђа Милка К. Манојловића. 5. „Тугованка“ од Хајна музика Шуберта, пева гђа Олга Манојловић. 6. „Kerül Fecském“ од Ремењи-а свира на гласовиру гђа Гизела Локијева. 7. „Гусле моје од јавора сува“ народна песма, пева г. Витомир Рунић уз пратњу брум кора. 8. „Зујте струне“ певају у дуету гђа Бојана Каћанска и Олга Манојловића. 9. „Грахов лаз“ од Вл. Каћанског, декламује г. В. Ружић. 10. „Арија из Трубадуре“ од Верди а пева уз пратњу гласовира гђа Бојана Каћанска. 11. „Prière et Paysan“ увертира од Списа, свирају са 4 руке гђе Ружица Каћанска и Олга Манојловић. После тога је била игранка. —

III.

ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА У БЕЛОЈЦРКВИ
приредила је
у очи Дмитровадна 25. Окт. 1887 у дворани „БУРГ“

ВЕЧЕРЊУ ЗАБАВУ

са

Игранком и Томболом

РАСПОРЕД

1. Увертира „Jeanne d' Arc“ од Балфе-а, свира војничка гласба.
2. Самопев „Вила“ пева гђца Видосава Мичинова.
3. „Дуо“ за гласовир и виолину из опере „Beatrice di Tenda“ од Бериота свирају гђца Мела Станојловића и ликовођа њем. пев. друштва г. Вајкерт.
4. „Traumbilder“, Fantasie од Лумбие-а, свира војничка гласба.
5. Цилиндар, шаљива игра у 1. радњи од Б.

О с о б е:

Јустин Правдић, адвокат. г. Ђока Поповић.
Мара кћи му гђца. Софија Попов.
Милица посвојче му . . . гђца. Олга Савићева.
Андрија свршен правник практицира
код Јустина. г. Св. Јовановић.
Нотарош пријатељ му. . г. Др. Ђорђевић.
Васа трговац } пријатељи г. Мита Ђорђевић.
Ђира поштар } Јустинови г. Јефта Јовановић.
Макрена васина жена . . гђа. Марија Ерлих.
Стана ћирина жена. . . гђца. Марија Цигларић.
Јован слуга код Јустина г. Миша Крестић.
Збива се у Јустиновој кући.

Добровољни прилози примаће се с благодерношћу и биће јавно признати.

О Д Б О Р.

ЛИСТИЊИ.

ИЗ ПРОСВЕТЕ.

Нова срп. виша девојач. школа. Земунска срп. православна црквена општина основала је фонд од 80 хиљада форината, којим хоће да подигне срп. православну вишу девојач. школу. Већ је у то име поднела и молбу високослав. Народ. Цркв. Школском Савету за одобрење, те су сви изгледи, да ће се та школа још у те-

чају ове школске године отворити. Слава земунској општини!

Ново српско забавиште. Читамо у „Застави“, да ће „Просветна Задруга Српкиња у Ст. Бечеју“ скорим отворити своје срп. забавиште. Узела је већ и стан и одредила је за то спремној учитељици и плату од 300 ф. Деца ће плаћати месечно по 50 новч. школарине. Срећно!

Русија. У Русији се спрема женско сваучилиште за сад само са два факултета (одељења) за историју и филологију и за природне науке и математику. А доцније ће се оснивати и медицинско одељење. У ово свеучилиште морају женске исто тако спремне доћи као и мушки, који се на свеучилиште примају.

Шта троши Париз на просвету. Прошле године потрошио је Париз на своје школе 24 милијуна франака; од тога на саме плаће учитељске и поправке зграда потрошено је 14 милијуна. На саме обртничке женске школе потрошено је 400.000 франака.

Јапанска нагло напредује у просвети. Тамо је скоро у вароши Токији основана већ и женска задруга, која подиже тамо забавишта, потпомаже основ. школе и оснива учитељишта женска. У кругу њиховом држе се предавања и забаве, баш као и код нас. Има тамо већ по свим већим варошима виших девојачких школа. Многе отменије и богатије куће шаљу своју женску децу и у Немачку на васпитање. Тако се видите сав свет данас отима за просвету, па не треба ни ми да смо последњи у том друштву.

Индија. Путници и књижевници казују, да је и у Предњој Индији нестао савим обичај, да се удовице спаљују; шта више има већ примера, да се удовице поново преудале. Тамо има сад већ доста женскиња, које се уче и дотерале су толико, да већ с лепим успехом пишу новеле, приповетке и песме из народног живота.

ЗАРАД ЗДРАВЉА.

Масло. Деца — као да знаду — радо једу млада масла (путера). За њих је то врло згодна и укусна храна. Која мати своје детету за ужину пружи парче хлеба намазана младим маслом, може рећи, да је своје дете доиста нахранила. Најбоље је пресећи обичну земичку (или кифлу) у пола, намазати обе половине младим маслом, уметути међу њих танку кришку шунке или хладна печена меса, па их онда саставити, да их дете може у један мах прегристи. То је и врло кусно и врло снажно, јер у том размеру је свега, што дечје тело треба. Матере у Немачкој дају то својој деци врло често, а у нас се то слабо виђа.

Млеко се у желуцу много лакше свари, кад се не пије као вода, него са дробљењем.

„Уби дробац кусца“ каже и наш народ. Што дробиш, нека није ни прекрупно, ни преситно.

Рукавице. Тесне, кожане рукавице нису за зиму. Горе је с њима, него без њих. — Ко их и зими носи, добије црвене или модре руке, а прозебе и тако да се по гдекада орањави. На зими су нојугодније простране, вунене рукавице.

Др. М. Ј. Б.

Како се накитима преноси болест. У Петрограду се поболе од тешког тифуса (врућице) једна нова млада одмах сутра дан после венчања; а била је иначе врло здрава и весела. После дужег и тешког боловања она се предигне и оздрави; али се међутим истраживањем дознало, да је та невеста при венчању носила на прса своја цвет, који је пре један дан био на самртнику, који је од врућице (тифуса) умрло, па је цвећар скинуо и продао овој невести. Зато ваља јако пазити и не носити или на себе товарити ствари, што су биле на болесницима и мртвацима, који су од какве прилепливе болести лежали ил умрли.

Сириџик. У Срем. Карловцима једнога дана отиде нека жена у коншилук са својим мушким дететом на поседак. У тој кући су пре њих правили белило из сириџика. Стакло је стајало у ходнику, а дете изиђе, и по свој прилици судило је, да је то млеко, нагне стакло и испије. Кад су изишли напоље, а они нашли дете мртво. Власт је повела истрагу како против домаћице, тако и против трговца, што је продао сириџик. — Колико је жртви однело то врашко белило, па ипак неће наш женски свет, да се окане тог гата и отрова.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Кртелу дуго да одржим: закопај у земљу $3\frac{1}{2}$ стопе, па неће никад проклијати, него остаће и после више год. здрава, закопани 2 стопе не проклија до лета, а ни 1 стопу проклија до пролећа.

Лукац да не прорасте: стави у кесу (мрежу) држи на огњишту ил обеси у димњаку, за неколико дана дим задржи да не проклија, јер осуши воду, а без ове нема клијања.

Зеље да скуваш: престави у врућој води и биће сила слађе него престављено у хладној, а само суво зеље буде слађе кад се у ладној води престави.

Рибу да брзо ољуштиш: замочи на час у врелу воду.

Месо тврдо да пре скуваш: додај у воду врло мало сирћета.

Беланце од јајета да брзо запениш: баци на врх ножа соли и онда мути, — и што буде било хладније тим боље и брже ће се запенити.

Маз за порцелан и алабастер. Вештачке фигуре залепе се и поправе кад се направи маз (леп) од чистог каутшука и бензина. Нека се распукнуто место тим замаже, и одмах залепи. Ако ћемо ту смесу да начинимо чисту белу, онда ваља додати ту врло фино истучена белог олова (Bleiweiss). Разбијен порцелан може се залепити и белим луком, кад се истуче и од њега начини као тесто; тим се места, где ће се лепити, намажу и чврсто стисну и залепе. За тим се метне суд тај да се кува у млеку једно по сата и онда мож опет у њему сипати ладна и врућа јела. Или узме се 20 делова прашка од гуми-арабике па се помеша са 80 делова алабастергипса, то смешај у густини.

(Пацоловка.) Где много пацова има, а није саветно отровом их требити, препоручује неки патник ово: да се узме одадњевено старо повеће буре, да се озго повеже дебелом артијом, и на артију метне пржене сланине а на буре нека се наслони са земље даска ил летва да могу пацови доћи до сланине. Сланина нека се понавља неколико дана, да би се пацови намамили. Кад се пацови дан-два намамили онда се папир којим је буре покривено, прореже на среди у накрет за колико може пацов пропасти па се опет стави тамо код те рупе сланина.

У бурету нека се успе воде тако с једне стопе дубоко, а на сред бурета ваља у води метнути један повећи камен тако, да вири мало напоље из воде. Чим пацов дође на папир до среде, пр падне доле у воду и дере се; на ту дреку дође и други па пропадне, па се и он отима за оно суво место на камену. У том отимању деру се оба, а та дрека домами и трећег и што их је више, све се већма туку, деру и отимају за оно суво место на камену, а то опет све више ваби друге, да наилазе, па тако на тај начин похватили су људи за једну ноћ по 50 и 100 пацова.

Неки и овако тамане пацове. Насеку ситно сунђера ил труди пресоване, па замоче то у маст ил у масло (путер) и осоле, па поспу тамо где има те гади. а уз то метну за пиће у једном суду воде. Кад се оног сунђера ил труди наједу, они пију воде па то се у њих напне да пукну и поцркају.

Против мишева и бувача употребљује се клоркреч. Њега мож добити у апотеци и по дућани. Кад се пре него што се унесе жито у житнице, на таване, магazine и т. д. подржи неко време на тим местима у отвореним чинијама тај клоркреч, как би се његов задах (смрад) увукао у патосе, дуварове, сламе и т. д. Кад се за тим унесе жито на та места, неће ништо миш да наиђе, бежи бестрага одатле.

Исто тако неће на расаде да наиђе бувач, ни друга буба, кад се по лејама проспе по мало тог клоркреча.

Овако ваља стављати овог кк. и под камаре пластове житне, а поклопити циглом, па се неће увући ни један миш да прави штете.

Како се овај кк за неко време изветри, то га треба од времена на време понављати, где рана дуже стоји. Тим се сачува силно зрно од мишева и наплати се десетороструко онај тропак, што се изда за клоркреч.

Р А З Н О.

Нови добротвори. Прошли месец донео нам је два народна добротвора: Његову Светост г. *Германа* патријарха српског и скоро-упокојеног грађанина вршачког *Мишу Јанковић-Поковића*. Први је у готовом новцу предао 1000 ц. дуката на фонд за набављање одежда и других црквених утвари у саборној карловачкој цркви, даље 20.000 фор. на фонд за сирочад и удовице свештеничке у архидијезези и 20.000 фор. на фонд за мировину професора на карловачкој срп. вел. гимназији. А други је оставио вршачкој цркв. општини вредност од 10.000. фор. да се отуда по смрти његове супруге набавља одело сиротој срп. школској деци. Слава им!

Непознати добротвор. Један београдски грађанин поклатио је 12.000 динара на београдско сиротиште за напуштену и ванбрачну децу; а незна му се имена.

Краљица Наталија отпутовала је у Флоренцију у Италију са краљевићем Александром да проведе зиму. Пре тога се бавила пуна два месеца дана у Бадену код Беча.

Гђа Ивана Сајевићка изврсна глумица на загребачком народном позоришту и

Гђа Јулка Јовановићка отлична глумица на краљев. београдском позоришту славиле су прва $\frac{1}{16}$. новембра, а друга 2. новем. по нов.

кал. о. г. 25-годишњице свога уметничког деловања. Живеле!

Срећке хрватског учитељ. дома извлачиће се у Загребу 10 новембра о. г. по нов. кален. Одбор ће накнадно јавити који су бројеви учинили згодитак.

Каква је у Немачкој јагма за младожење Пре кратког времена објави један имућан господин у једним немачким илустрованим новинама, да жели да се ожени с једном лепом и образованом девојком, која баш не мора имати новаца. На ту објаву пријавило се, ни више ни мање, већ 3648 девојака из свију крајева света, а само из Немачке је било 2137. Од свију тих нису имале никаква имања њих 1827, а остале 1000—200.000 марака. — 278 њих правиле су шалу, и у 3111 писама биле су приложене фотографије, те је исти на саму поштарину за враћање тих фотографија потрошио 786 марака. — Узео је из Холандије једну лепу младу девојку без крајцаре.

Шта је варош Париз појела и попила за прошлу 1886. годину. Сад је скоро изишао извештај париске вароши за прошлу 1886. годину и из тог се види, да је та варош потрошила те године 180¹/₂ милијуна кили меса (са 2¹/₂ милијуна више од 1885. г.) Од тога је набављено из страних земаља 35 милијуна кили у које је урачунато 4¹/₂ милијуна кили коњског меса и 24 милиј. живинског меса и дивјачи. — Од пића је потрошено 43 милиј хектолитара вина, 272.205 хектол. пива и 299.568 хектол. вина од вођа. Сваки паризлија једно на друго кад се узме потрошио је те године 148 кили леба, 10 кили живинског и дивјач. меса, 74 киле другог меса, 7 кили путера, и попио је: 186 литри вина, 12 литри моста и 11 литри пива. А то је рачунато и за децу и за жене; а кад би се то одузело, дошло би на људе по двапут толико пића.

ЧИТУЋА.

† **Јелисавета Бјрвалска рођ. Загорица** из Сомбора, наша стална претплатница и пријатељица овог листа преминула је на своје добру 30 септ. е. г. по. ст. к. у својој 63 години живота, а сахрањена је у сомборско успенско гробље 1. октобра о. г. Лака јој црна земља била!

† **Парастос Др. Ђ Натошевићу.** Срп православна црквена општина сомборска приредила је у почаст † Др. Ђ. Натошевића у недељу 25. октобра о. г. у св. Ђурђевској цркви после св.

литургије свечан парастос, а за тим је срп. учитељска школа у својим просторијама одржала школску свечаност, на којој је поштовани управитељ исте школе г. Никола Ђ. Вукићевић држао свечан говор о заслугама великог овог покојника.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Изашао је из штампе „Орао“ велики илустровани календар за годину 1888, уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година четрнаеста. Овај највџи, најлепши а по томе најјефтинији српски календар, који је за ово тринаест година распротрт у више од 180,000 комада по свима крајевима где год има Срба, штампан је и ове године на лепој, углађеној артији. Календарски део „Орла“ уредио је највештији зналац овога посла у нас проф. Александар Сандић. Овај део доноси: знамените године српске и опште, годишња времена, помрачења сунца и месеца црквено рачунање времена, пасхалију, небесне знакове, сунце и планете, брижљиво описану планету владарку. У сваком поједином лепим знацима урешеном месецу стари и нови календарион, мене месеца, гатање о времену, предзнаке о години, радње месечне на дому и у пољу, народне и земаљске светковине, разне бедешке, уз то чисто изрубрициране листове за бележење.

Забавно-поучни садржај „Орла“ за годину 1888. грана се на ове одељке: 1. Народни добротвори, Дмитар Анастасијевић-Сабов, оснивач карловачке гимназије, од С. В. П. 2. Просветне светковине: а) Прослава 25-годишњице српског народног позоришта. б) Педесетогодишњица текелијиног завода, од С. В. П. 3. Приповетка из српског живота: Лука Грабић, од С. В. П. 4. Народно здравље: Алкохолизам, осми чланак од Дра Ђ. Натошевића. 5. Народна привреда: а) Тешка времена. б) Златно зрнење за пчеларе, од Јована Живановића. в) Буквица за ратаре. г) Шта се може против филксере, од М. Петровића. д) Како се негују суждребне кобиле и мала ждребад. е) Зашто опажамо још увек толико рђаве детелине и луцерне. 6. Народна настава: Учите децу певати, по белешкама † Дра Ђ. Натошевића. М. П. 7. Белешке. 8. Покојници у год. 1887. а) Др. Ђорђе Натошевић. б) Никанор Грујић — Срб-Милутин. 9. Уз наше илустрације. Уз овај садржај иду Вашари и Огласи.

Илустрације за „Орла“ израђене су у првим уметничким заводима, I. Насловну слику: 1. Др. Ђ. Натошевић П. Ликове: 2. Дмитар Анастасијевић-Сабов. 3. Сава Текелија. 4. Никанор Грујић 5. Др. Јован Ристић. 6. Др. Лаза Станојевић. 7. Антоније Хацић. 8. Јован Живановић. 9. Тодор Павловић. 10. Гига Гершић. 11. Јован Драгашевић. 12. Јоаким Вујић 13. Јаков Игњатовић. 14. Максим Лудајић. 15. Ђорђе Рајковић. — II. Слике из наших крајева: 16. Врандук у Босни. 17. Фоца у Босни. 18. Манастир Морача у Црној Гори. 19. Двориште у манастиру Морачи. 20. Народна прослава подизања споменика Филипу Вишњићу: Срби око певача. 21. Кула Ченгиј-аге у Херцеговини. 22. Српски сватови у Херцеговини. 23. Херцеговачка пастирка у врх „гомиле.“ 24. Босанска и херцеговачка рукотворина. 25. Варош Алексеинац у Србији.

„Орао“ за год, 1388 стоји само 50. новч или 1 динар. Наручбине из Србије прима књижевница Велимира Валожина у Београду, која рабатује 20—25⁰/₁₀. Из свију осталих крајева упућују се наручбине на потписану штампарију. Растуривачима и купцима за готово дајемо највећи уобичајени рабат.

На „Орлови“ крили узлето је „Царвѝ“ мали календар са сликама за год. 1888. Цена му је 20 новч или 2 гроша. Рабат и наручбина као у „Орла“. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду, издалаца „Орла“ и „Царића“.

„Годишњаѝ“ Сандићев календар за 1888. год. Сад баш изађе из штампе и добити се може или поштом наручити **Годишњаѝ и велики годишњаѝ**, велики српски илустровани календар за преступну годину 1888. власник и уредник Александар Сандић. Издање и штампа српске књижевнице Браће М. Поповића у Новом Саду. Формат велике четвртине. Годишњаѝ има 4 великих или 8 обичних табака. Велики годишњаѝ има 6 великих или 12 обичних табака хартије одабране. Садржај је Годишњаѝу: I. Најпотпунији календарион стари и нови са многим и разним белешкама календарским. II. Календар јеврејски III. Календар арапско турски. IV. Књига за народ и у тој су ови чланци: 1 Народни обичаји по календару. 2 Сатурно планета владарица за годину 1888., (све што се досад зна о тој звезди од уредника). 3 Имена српска и словенска (с препоруком родитељима и крштеним кумовима од уредника) 4. Место венаца на гробљу владици Никанору Грујићу и др. Ђорку Натошевићу, од Александра Сандића 5 Шта може рађани евангелист на селу од Јеремића. 6. Смрт кнеза Михаила Обреновића III. песма од гуслара Томе Прелића из Старог Сланкамена. 7. Гору Новици (за обавештај простом народу) од проф. Стеве Милованова 8. Југ Богдан и његови синови песма проте Васе Живковића (место приказа слике.) 9. Сеоске читаонице (један предлог за оне, којих се најпрече тиче у селима нашим). од проф. А. М. Матића 10. На Врачару песма Стевана Лазића (место приказа слике спаљивање светог Саве). 11. Ускочица приповетка са села — истинити догађај. По основи Дамјана Шијачког прерадио Коста Суботић. 12 Допуне српским народним обичајима по календару од Мила Вукашиновића. 13 Турчин Карало и Сибињанин Јанко. српска народна песма. Прибележио Д. Ђ. Митровић 14. Др. Лаза Станојевић (приказ слике му) 15. Опис слика 16. Вашари.

„Великога годишњала — „Библиотеци за народ“ садржај је: 1. Опширнији живот и рад дра Јов. Ристића председника министарству краљевства српског. 2. Бурна ноћ, једна глава из романа „Куца неко“ — од Кармен Силве (румунске краљице Јелисавете.) 3 Девојке преварила јунака српска народна песма. 4. Две српске народне приповетке: Девојка надмудрила царевића и Верни Матеја

5. Са српских сијела у Босни и т. д. у додатку је: Оба венштај и поука онима, који потпадају под народне усташе (ландштурм) и т. д.

Слике су у „Годишњаѝу“ ове: 1. Др. Лаза Станојевић (слика насловна) 2. Владика Никанор Грујић песник Срб-Милутин 3. Др. Ђорђе Натошевић. 4. Дом „Матице Српске“ у Новом Саду, на главној пијаци. 5. Др. Јован Ристић, министар председник у краљевини Србији. 6. Југ Богдан и девет му синова. 7. Спаљивање св. Саве на Врачару год. 1595. 8. Српски гуслар у гори — слава гусала. 9. Гроб Бранка Радичевића на Стражилову 10. Бранко Радичевић. 11. Сребрни венац — на гроб Бранку Радичевићу од црногорског кнеза Николе I. 12. Владика П. П. Његуш. 13. Црногорски кнез Никола I. 14. Антоније Хаџић. 15. Миша Димитријевић. 16. Лукијан Мушицки 17. Прота Василије Живковић. 18. Др. Војислав Суботић. 19. Река (Фијума). 20. Плитвичка језера. 21. Драгутин Илић. 22. Милош Цветић. 23. Марија Димитријевића (Рајковића). Цена је „Годишњаѝу“ 35 н. — а „Великом Годишњаѝу“ 50 н. — Молимо да се наши досадањи распродавца календара пријаве, колико који желе да им пошљемо у комисију — а и нове распродавце примамо Препродавцима мањим дајемо 25 процената, а већим који у партији узму 33¹/₃ процената, било за готово или у комисију. Нови Сад 4. октобра 1887. Српски књижевници и штампарија Браће М. Поповића.

Пољопривредни календар за 1888. преступну годину (са више слика). Уредник Св. Љ. Гавриловић. Година VI. Издање „српског пољопривредног друштва“ у Београду краљевско српска државна штампарија 1887. Цена 80 пр. дин. I. Календарски део са распоредом радова у сваком месецу; II. Садржина: Мужеви заслужни за унапређење пољске привреде у Србији; — Орите дубље и орите е јесени од *Zt.*; Вода као лек, од дра Ст. Мачаја; — И сила и спас, приповетка Св. Љ. Гавриловића; — Гајење лозе на османлицима, чардаклијама, кућама и зидовима или плотовима од Драг. М. Јовановића; — Како ћемо неговати пчелу да нам више користи донесе од Рад. Мицића. III. Белешке: За економију, кућарство, здравље и др. пуна 21 страна; IV. таблице за посевнедневну употребу, на 44 стране; V. колико се плаћа таксе у маркама по закону о таксама; VI. Пошта и телеграф. — Као што се види врло богата и добра садржина. Препоручујемо особито економима нашим

ОДГОВОРИ.

Гдину Ј. пл. В. Сомбор. — Није за наш лист. „Остављени син“ у Загребу. — Неодговара програму нашем.

Гђици К. Ц. Чачак. Одговорићемо Вам писмено

САДРЖАЈ: 1. Мајина љубав, — с мађарског. — Песма од Лазара Николића. — 2. Шта све могу да раде женскиње. (Свршетак.) По белешкама † Дра Ђ. Натошевића. — 3. Пријатељска писма. I. (Мајци, која доји) од Др. М. Ј. В. — 4. Друштво и Хришћанство. — 5. Сан у одојчета. — 6. На прву игранку. Од М. Ш. М. — 7. Рад добротворних задруга: Записник задруге новосадске. — Сентомашке. — Белоцркванске. — 8. Листићи: Из просвете. — Зарад здравља. — За домаћице. — Разно. — Читуља. — Нове књиге и листови. — Одговори.

Власник: *Доброшворна Задруга Српкиња Новосадскиња.* — Издаје и уређује: **Аркадије Варађанин.**